

wikkelen, wordt zóó terloops medegedeeld, dat iemand, die zich over dit ziektebeeld wil inlichten, de weinige woorden, die daaraan bij de korte beschrijving der chronische mastitis gewijd worden, allicht geheel zal voorbij zien. En eigenlijk is zoo het geheele boek. Duidelijke ziektebeelden met een behoorlijke omschrijving der klinische symptomen worden nergens gegeven. Het gebrek aan plasticiteit maakt het daarom ook voor *leerboek* recht ongeschikt.

Om de gebreken, die LESER's boek aankleven, duidelijk te doen uitkomen, zou men het een *repetitorium* mogen noemen, het dictaat van een student, die, met de praktijk nog onbekend, niets gevoelt voor de klinische zijde der heilkunde, en deze dan oock geenszins tot haar recht heeft weten te brengen.

J. A. KORTEWEG.

INGEZONDEN.

ANTICRITIEK.

De recensent van mijn werk: *Geschiedenis der Pharmacie in Nederland*, wiens opstel is opgenomen in n°. 10, Dl. II 1891 van dit *Tijdschrift*, heeft het noodig geacht om den bekenden geschiedschrijver BOSSCHA er bij te halen ten einde te doen uitkomen, dat elke geschiedkundige arbeid het karakter van den schrijver moet openbaren.

Nu, ik geloof niet, dat het mogelijk is om een geschrift van dien aard en van eenigen omvang te ontwerpen, zonder dat de Schrijver in meerdere of mindere mate daarin van zijn innerlijk gemoedsleven doet blijken. Maar hij, die dat wil opmerken, moet dat doen, onbevooroordeeld, zonder hartstocht en met welwillendheid.

Ofschoon ik met mijn arbeid bovenal aan de opdracht had te voldoen om, uit een chaos van bescheiden en boeken, den historischen gang te ontvouwen, dien de Pharmacie in Nederland volgde om te worden, wat zij in onze dagen is; ofschoon ik dus mijn taak, zoo ik meen, in den meest bescheiden zin heb opgevat; toch blijkt onder andere den aandachtigen en welwillenden lezer al spoedig, dat ik afkeerig ben van elken laffen en nietigen personen-strijd, en dat ik mij zooveel mogelijk heb onthouden om al wat er van dien aard ruimschoots te vermelden viel, in mijn werk op te nemen.

Het „utile cum dulci” van recensent, zoo plastisch mogelijk door hem aange-toond uit den schat van geest en humor, die PHILIPPE in zijn *Histoire des Apothicaires*, volgens recensent, heeft opgestapeld en waarop door hem met innig genot wordt gewezen, vind ik eenvoudig plat en geesteloos.

Ziedaar nu ons verschil van opvatting. Wat recensent aantrekt, vind ik verwerpelijk; wat hij van allerlei „gelijkvloersch geharrewar” gaarne mededeelt, zooals dat prachtige vlugschrift van zijn collega Dr. SCHOON bijv., acht ik der vermelding ten eenemale onwaardig.

Deel II, n°. 11, 1891.

Hieruit blijkt nu, om bij dit enkele voorbeeld te blijven, tevens mijn individualiteit, zooals recensent dit noemt, en wel geheel afwijkend van de zijne, die zoo recht duidelijk is op te maken uit zijn tegenwoordigen arbeid.

Wat heeft recensent bovendien zich al niet verwonderd over hetgeen hij in mijn boek niet naar zijn zin heeft aangetroffen! Maar wat voor belangrijks, vraag ik, is er voor mijn doel in hetgeen wat door hem als zoo bijzonder belangwekkend wordt vermeld?

En dan, heb ik den grooten BOERHAAVE niet voldoende geëerd? Ik immers had alleen, in zooveel mogelijk beperkten zin, den scheikundige te huldigen, niet den geneesheer.

Zou de toestand der vaderlandsche artseneijbereidkunst, vraag ik verder, niet beter gekend worden, door nu en dan de stem van voortreffelijke mannen te laten hooren, dan door hunne meening in andere woorden over te brengen en die als eigen oordeel te doen gelden?

Toch acht recensent ten slotte mijn arbeid verdienstelijk. Zie, dat riekt naar den versleten vorm der uitgediende recensie-manie. Na de averechtsche waardeering van een moeitevollen arbeid van vele jaren, heeft die uitspraak van recensent voor mij geen waarde. Bovendien, zijn lof en zijn eisch zijn in schrille tegenspraak met het geheele opstel. Het een of het ander kan niet de waarheid zijn.

A. 9 September 1891.

STOEDER.

(De Redactie sluit hiermede de discussie over de beoordeeling van den bedoelden arbeid).

PARTICULIERE CORRESPONDENTIE.

VII. CONGRES VOOR HYGIENE EN DEMOGRAPHIE.

Londen, Augustus 1891.

Mijnheer de Redacteur!

Tijdens het Congres alhier vergaderde, waren er een aantal voorwerpen tentoongesteld, die de belangstelling der leden in hooge mate verdienden. Voor verreweg het grootste gedeelte bestond de verzameling uit toestellen, die gebruikt worden om bacteriën te kweken en te bestudeeren, en uit praeparaten van bacteriën en culturen. De eerste groep leverde weinig bijzonders op, de tweede groep, (praeparaten en culturen) was zeer belangwekkend. Een 140-tal uitstekende microscopen (met ABBE's condensor meeren-deels voorzien, doch met droge systemen) was opgesteld, ten einde de bezoekers in de gelegenheid te stellen de verschillende praeparaten te bezien. Rondgaande kon men zoo de meest belangrijke vormen en wel in verschillende variatie gemakkelijk bezichtigen. Zoo waren er bijv. een aantal praeparaten van miltvuur bij verschillende dieren, verschillende tuberkel-bacillen-paerparaten, enz. Talrijke buisjes, fleschjes, enz. met goedgeslaagde kweekingen van pathogene en niet-pathogene soorten waren er tevens te bewonderen. Ik werd vooral getroffen door een fraaie cultuur van den tetanus-bacil en door de permanente cultuur van KRÁL uit Praag. Meestal waren